

«Діагностика стану готовності майбутніх вчителів музичного мистецтва до творчої самореалізації» до збірки наукових праць міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання та проблеми розвитку соціальних наук» м. Kielce: Holı Cross University. 2016 республіка Польща 28-30 червня 2016.

International Scientific-Practical Conference Actual questions and problems of development of social sciences: Conference Proceedings, June 28-30, 2016. Kielce: Holy Cross University. 200 pages.

Актуальні проблеми соціології

**Діагностика стану готовності майбутніх вчителів музичного
мистецтва до творчої самореалізації**

Теплова Олена Юріївна

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музикознавства та інструментальної підготовки.

Actual problems of sociology

**Diagnosis of readiness of future teachers of musical art for creative self-
realization**

Teplova Olena Yurievna

Vinnitsa State Pedagogical University named after Mikhail Kotsiubynsky, Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor, Department of Musicology and Instrumental Training

Перед сучасною педагогічною теорією і практикою постають актуальні питання освітніх перспектив, одним з визначальних завдань яких є розвиток полікультурного, творчого потенціалу особистості. Соціологічні дослідження доводять, що на розв'язання цих завдань мають бути спрямовані освітні

національні програми, якими передбачається, що головною метою системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості.

Особливо актуальним є пошук поки що невикористаних резервів підвищення ефективності навчального процесу у вищих навчальних закладах. Таким резервом є створення відповідних умов для творчої самореалізації майбутнього вчителя, яка становлячи активізуючу домінанту, може слугувати джерелом успішної навчальної діяльності студентів. Водночас залишається невідпрацьованою цілісність системи творчого забезпечення процесу педагогічно-виконавських практик на музично-педагогічних спеціальностях, що негативно позначається на якості їх професійної підготовки.

Специфіка формування готовності до творчої самореалізації вчителя музики потребує комплексного підходу до вивчення педагогічних, естетичних, психологічних і музикознавчих аспектів проблеми [4, с.468]. Сутність готовності вчителя до творчої самореалізації, її структура ґрунтуються на загальних педагогічних засадах, опрацьованих Ю. Азаровим, А. Алексюком, Ш. Амонашвілі, С. Архангельським, Г. Васяновичем, М. Лещенко, С. Мельничуком, В. Сухомлинським. У музичній педагогіці висвітлюються її дидактичні основи в працях Л. Баренбойма, Л. Масол, В. Петрушина, А. Пілічаускаса, О. Ростовського, Л. Хлебнікової.

Окремі питання формування готовності майбутнього вчителя музики до творчої діяльності в школі розглядалися Л. Арчажніковою, Б. Бриліним, І. Мариніним, О. Олексюк, Г. Падалкою, Н. Сегедою, П. Харченко, О. Щолоковою.

Обґрунтування теоретичних засад творчої самореалізації особистості містяться у працях філософів, психологів, дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених (М. Бердяєв, І. Зязюн, Л. Левчук, М. Недашківська; дослідженнях вітчизняних психологів Г. Балл, І. Бех, В. Романець, Б. Теплов, С. Гончаренко, Н. Миропольська, А. Маслоу, М. Merleau-Ponty, К. Rogers, М. Farber).

Наявні дослідження окремих важливих аспектів означеної проблеми формування готовності до творчої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва ще недостатньо повно розкриті в сучасних наукових працях.

Соціальна й педагогічна важливість проблеми, потреба її теоретичного й методичного опрацювання та осмислення визначили вибір теми даного дослідження.

Виявлення особливостей формування готовності до творчої самореалізації потребувало поглибленого вивчення досвіду музично-педагогічної діяльності студентів випускних курсів і перспектив удосконалення вмінь і навичок в реально існуючих умовах. З цією метою було проведено анкетне опитування 260 студентів, із них 120 респондентів Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського, 90 респондентів Мелітопольського державного педагогічного університету, 50 респондентів Бердянського державного педагогічного університету. Діагностичним зрізом ставилась мета – виведення статистичних даних та здійснення аналізу результатів анкетного опитування. Узагальнення отриманих результатів дозволило об'єктивно визначити музично-педагогічні та мистецькі орієнтири, на які були націлені майбутні вчителі музичного мистецтва: наявність потреб до творчої самореалізації; володіння музично-теоретичними знаннями; сформованість практичних умінь і навичок здійснення навчально-виховної діяльності з учнями загальноосвітніх закладів; планування змісту і форм навчально-творчої діяльності.

Проведене дослідження виявило наступні результати. Відповіді на анкетні питання показали: 1. Головним спонукаючим фактором у реципієнтів була потреба у продовженні навчання за фахом після закінчення музичного, музично-педагогічного, педагогічного і культурно-просвітнього училищ. Загальний показник складав – 15%. 2. Ураховуючи відповіді інших 35% опитуваних, які проявили інтерес до набуття певної спеціалізації, були названі такі фактори: бажання отримати фах виконавця-вокаліста, виконавця-інструменталіста, хормейстера, керівника інструментального ансамблю (естрадного, фольклорного), хореографа, вчителя музики. 3. Бажання оволодіти навичками аранжування вокальної та інструментальної естрадної музики, акомпанементу, імпровізацій, керування естрадними групами висловили 30%

опитуваних. 4. Одним із мотивів вибору фаху була названа необхідність отримання вищої освіти для більш престижного працевлаштування – 20%.

У висновках з отриманих відповідей на запитання, можна констатувати, що більшість опитуваних не мали чітко окреслених планів на самореалізацію після закінчення університету. Більше половини опитуваних планували оволодіти знаннями, вміннями і навичками для того, щоб бути конкурентноспроможними в освітній сфері відповідно до сучасних потреб суспільства. Від загальної кількості опитуваних 25% можна віднести до відносно пасивних у виборі фаху, оскільки їхня мотивація носить характер невизначеності або невпевненості у здійсненні планів і виконання роботи вчителя музики.

Наступне поставлене запитання “Якою мірою реалізуються Ваші творчі можливості в процесі навчання: повністю, частково, не реалізуються?” сприяло визначенню мотиваційно-самооцінного компонента готовності до творчої самореалізації та рівнів реалізації. Згідно з отриманими результатами опитування 30% респондентів відзначили, що реалізують власні творчі можливості повністю; 50% самореалізуються лише частково; 20% вказали на нереалізованість власних творчих можливостей. Очевидно, що категорія опитуваних, яка ставила в центр уваги мету творчо самореалізуватися, досягла намічених результатів. Категорія реципієнтів, яка зосереджувалася в основному на виконанні навчальних програм, самореалізувалася лише частково. У цьому позначився позитивний вплив учбових занять на розвиток творчих здібностей студентів у цілому. Однак, явно простежується невідповідність між орієнтаціями на творчу діяльність і установкою на фахову підготовку. Для цієї категорії респондентів процес реалізації особистих творчих можливостей відбувався несистематично, а контакти з педагогами не мали характерного творчого пошуку. До третьої категорії відносилися 20% респондентів, які висловили незадоволення тим, що творчо не самореалізуються. При цьому вони називали об’єктивні і суб’єктивні причини, що вказувало на неадаптованість у навчально-виконавському процесі.

Отже, можна констатувати, що для першої групи респондентів характерний прямий взаємозв'язок між орієнтацією на майбутню професію і музично-творчу самореалізацію. Для другої групи характерне розмежування творчих і навчальних цілей, а для третьої групи – відсутність потреб у самостійній творчості, прагнення до всього нового, що виходить за межі навчальних програм.

Відповіді на запитання “У яких видах музичної діяльності найповніше проявляється Ваша творча самостійність?” дали змогу виділити форми, засоби, найефективніші методи формування готовності до творчої самореалізації студентів музично-педагогічних факультетів. Аналіз результатів опитування показав, що у 75% респондентів творча самостійність проявлялась у таких видах діяльності, як освоєння інструментальних, вокальних, хорових творів під час індивідуальних і групових занять; під час підготовки до концертних виступів; у процесі розробки сценаріїв і проведення музично-просвітницької діяльності з учнями загальноосвітніх закладів; в процесі розробки конспектів уроків з музики і їх проведенні. Самостійну творчість, як відзначали 25% респондентів, проявляли при аранжуванні вокальної і хорової музики, інструментовці, створенні акомпанементу до народних пісень. Таким чином, слід відзначити, що цілеспрямовання творчої активності студентів в русло продуктивних видів творчості було недостатнім.

Спираючись на основні теоретичні положення сучасної науки, стало можливим розглядати готовність до творчої самореалізації майбутнього вчителя музики як полікомпонентний феномен, що включає естетично-орієнтаційний, мотиваційно-оцінний, діяльнісно-творчий, музично-освітній і методично-організаційний компоненти.

Теоретичний аналіз змісту і сутності поняття “формування готовності до творчої самореалізації” зумовили обґрунтування та розробку педагогічної моделі, до якої входили педагогічне діагностування, прогнозування, конструювання інформаційної та технологічної музично-творчої діяльності.

Творча самореалізація майбутнього вчителя музики відображає сутнісну характеристику особистості, процесуальні і результативні аспекти музично-

педагогічної діяльності, що проявляються у пізнанні музичної творчості, освоєнні її технології, виконанні предметів музичної творчості, готовності до керування творчою діяльністю учнів, навчально-виховним процесом в цілому.

Отже, оскільки результати соціологічного дослідження засвідчили загальний низький рівень сформованої готовності до творчої самореалізації випускників музичного-педагогічного фаху, виникає нагальна потреба в корекції та організації педагогічного процесу у ВНЗ з напрямком мистецької освіти, створення відповідних умов навчання, розробці експериментальної методики та її впровадженні в навчальний процес.

Список використаних джерел

1. Балл Г.О. Гуманістичні засади педагогічної діяльності // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України, 1994. – №2. – С.3-12.
2. Ільченко О.О., Сверлюк Я.В. Методологічні проблеми професійної музичної освіти: Монографія. – Рівне: Перспектива, 2004. – 200 с.
3. Маслоу А. Психология бытия // Психология личности в трудах зарубежных психологов: Хрестоматия / Сост. и общая ред. А.А. Реана. – СПб.: Изд-во “Питер”, 2000. – С.200-216.
4. Теплова О.Ю. Соціологічні аспекти формування готовності до творчої самореалізації студентів музично-педагогічних факультетів // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Зб. наук. праць. Вип 8. К.-Вінниця, 2005. С. 468-471.